

بۇ ساندا

سىياسىي نەزەرىيە ، قانۇن تەتقىقاتى

- 1 يېڭى يېزا قۇرۇش ھەققىدە مۇلاھىزە ..... ئابدۇرازاق سايىم
- سوتسىيالىستىك ئىناق جەمئىيەتنىڭ ئاساسلىق ئالاھىدىلىكلىرى توغرىسىدا
7 زۇلپىيە مەمەت
- ۋەزىپىگە مۇناسىۋەتلىك جىنايەتنىڭ يۈز بېرىشىدىكى سەۋەبلەر ۋە ئۇنىڭ ئالدىنى
ئېلىش توغرىسىدا ..... شەۋكەت ئابلىمىت 12
- يېڭىلىق يارىتىش بىلەن قانۇن ئارقىلىق ئىدارە قىلىشنىڭ مۇناسىۋىتى توغرىسىدا
15 رەيتۈنە توختى

ئىقتىساد تەتقىقاتى

- مەملىكىتىمىزنى سانائەتلىشىشتۈرۈش سانائەتلىشىشتۈرۈشنىڭ ئوتتۇرا مەزگىلىنىڭ
ئاخىرقى باسقۇچىغا كىردى ..... تېما گۈرۈپپىسى 19
- ئاساسىي قاتلام مالىيىسىنى ئېلىپكەلتىشنىڭ زۆرۈرلۈكى توغرىسىدا
31 ياسىن غۇلام

تارىخ تەتقىقاتى

- قاراخانىيلار خانىدانلىقى دەۋرىدە ئۆتكەن ئىككى نەپەر «قەشقەرى» تەخەللۇسلۇق
ئەدىب ..... خۇا تاۋ 34
- جاڭ جىجۇڭنىڭ شىنجاڭغا ئەۋەتىلىشى ۋە ئۇنىڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ رەئىسلىك
ۋەزىپىسىدىن ئىستېپا بېرىشى ..... ماخمۇت ئابدۇۋەلى 42
- ياۋچىلارنىڭ كېلىپ چىقىشى ۋە ئۇلارنىڭ غەربكە كۆچۈشى توغرىسىدا
49 غالىپ قادىر

مەدەنىيەت ، دىن تەتقىقاتى

- مەدەنىيەتنىڭ تۇۋرۇكى ..... ئادىل مۇھەممەت 52
- قاراخانىيلار خانلىقى دەۋرىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ يېمەك - ئىچمەك مەدەنىيىتى توغرىسىدا
66 ئەھمەد سۇلايمان قۇتلۇق
- ئۇيغۇر ئەنئەنىۋى مەدەنىيىتىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى توغرىسىدا دەسلەپكى ئىزدىنىش
72 كۈرەش تاھىر

ئىمام رەببىنى ۋە ئۇنىڭ سوپىزلىق قاراشلىرى توغرىسىدا ..... ئەخمەتجان ھەسەن 78

تىل تەتقىقاتى

- 83 بەلگىلىرى توغرىسىدا ..... ئەھمەد سالھ
- 89 ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى ئىنگىلىزچە قىسقارتىلما سۆزلەر توغرىسىدا ..... ئۆمەر داۋۇت، شيا چيەن
- 95 ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى سۆزلەرنىڭ تەكرارلىنىشى توغرىسىدا ..... ئادىل قاسىم
- 102 قەدىمكى ئۇيغۇر يېزىقىنىڭ موڭغۇل، مانجۇ ۋە شىبەلەر ئارىسىدا قوللىنىلىشى ..... رەخمىتۇللا ھەسەن

ئەدەبىيات تەتقىقاتى

- 109 يۈسۈپ خاس ھاجىپنىڭ ئېستېتىك قاراشلىرى ئۈستىدە مۇلاھىزە ..... مەريەم قۇربان
- 114 نەۋائى ئىجادىيىتىنىڭ ئىدىيىۋى مەنبىئى ھەققىدە قىسقىچە مۇلاھىزە ..... ئابلاجان ئۈمىدىيار
- 119 ئەدەبىياتنىڭ تەربىيىۋى رولى ھەققىدە ..... گۈلباھار قادىر
- 123 يېڭىچە مائارىپ قىممەت قارىشى توغرىسىدا ..... ئابدۇسالى ئابدۇسالام

ئاپتورلار سەھىگە :

ژۇرنىلىمىزغا ماقالە ئەۋەتمەكچى بولسىڭىز تۆۋەندىكىلەرگە دىققەت قىلىڭ :

1. ژۇرنىلىمىزغا ئەۋەتىلگەن ماقالىلەرنىڭ سانى كۆپ، راستخوت ۋە ئادەم كۈچى چەكلىك بولغاچقا ماقالە قايتۇرۇلمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئاپتورلارنىڭ كۆپىيە ساقلىشىنى تەۋسىيە قىلىمىز.
2. ئاپتورلارنىڭ ماقالىلەرنى كومپيۇتېر (ئەل كاتىپ سىستېمىسى) دا ئۇرغۇزۇپ، يۇمشاق دېسكىسى بىلەن بىللە ئەۋەتىپ بېرىشىڭلارنى ياكى ئېلېكترونلۇق پوچتا يوللانمىسى (zszabliz@163.com) غا يوللىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمىز.

3. ئالاقىلىشىشقا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن، ئاپتورلارنىڭ ئادرېس ۋە تېلېفون نومۇرىنى ماقالىغا تولۇق، ئېنىق يېزىشىنى ئۈمىد قىلىمىز. خىزمىتىمىزگە ماسلاشقايسىزلىر!

ماقالە ئەۋەتىڭ! مۇشتەرى بولۇڭ!

«شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلىرى» ژۇرنىلى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى

بۇ ساندا

سىياسىي نەزەرىيە ، پەلسەپە تەتقىقاتى

- جۇڭگوچە سوتسىيالىزم نەزەرىيە سىستېمىسى پارتىيىنىڭ ئەڭ قىممەتلىك سىياسىي ۋە مەنىۋى بايلىقى ..... ئاۋۋۇت توختى 1
- «قۇتادغۇ بىلىك» تىكى زىددىيەت ئىدىيىسى توغرىسىدا ..... رەھىمجان بارات ، زەينۇرەم دىلمۇرات 6
- ئىسلام دىنى بىلەن كۆزنىچىلارنىڭ نەزىرىدىكى ئىنسان ماھىيىتى توغرىسىدىكى قاراشلار ..... ئابلىكىم ئالاۋۇدۇن 13
- ئىجتىمائىي ئادىللىق بىلەن ھۆكۈمەتنىڭ بۇرچى مەسىلىسى توغرىسىدا ..... پەرھات ئەزىز 19

ئىقتىساد ، قانۇن تەتقىقاتى

- مىللىي تېبابەت دورىگەرلىكىنى كەسىپلەشتۈرۈپ تەرەققىي قىلدۇرۇش توغرىسىدا ..... ئابدۇغېنى ئۆمەر 22
- ئادەت قانۇنى تەتقىقاتىدىكى بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدا ..... فېردۇن پەتتار 28
- خەلق ئىچىدىكى ئەدەبىيات - سەنئەت ئەسەرلىرىنى قانۇن بويىچە قوغداش توغرىسىدا دەسلەپكى مۇلاھىزە ..... ئامانجان تىلىۋالدى 35

تارىخ ، دىن تەتقىقاتى

- نوپۇزلۇق تارىخشۇناس ، ئەدىب ، ئالىم مەرھۇم ئۇيغۇر سايراننىڭ ۋاپاتىغا بېغىشلاپ زۇرنىلىمىز ئۆزۈرچىسى 41
- ئورخۇن ئۇيغۇر خانلىقىنىڭ دېھقانچىلىق ئىگىلىكى توغرىسىدا مۇلاھىزە ..... ئابدۇكېرىم ئابلىز 44
- «تارىخى ھەمدى» ئۈستىدىكى تەتقىقاتلار ..... ئايىشەمگۈل ئەلى 52
- «چاقىلىق» نامى توغرىسىدا مۇلاھىزە ..... غالىب بارات ئەرك 56

مەدەنىيەت تەتقىقاتى

- قەدىمكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئوت مۇقەددەسلىك قارىشى توغرىسىدا قىسقىچە مۇلاھىزە ..... غەيرەتجان ئوسمان ئۇتغۇر 61

پەسىللىك

ئۈنۈپرسال ئىلمىي

ژۇرنال

2008 - يىللىق 3 - سان
(ئومۇمىي 108 - سان)

باش مۇھەررىر:
ئابدۇرازاق تۆمۈر

مۇئاۋىن مەسئۇل مۇھەررىر:
ئابدۇۋەلى مەخپۇللا

بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرى:
رەشىدە مامۇت

ھەر پەسىلنىڭ دەسلەپكى
ئېيىنىڭ 5 - كۈنى نەشرىدىن
چىقىدۇ

- 66 «ئوغۇزنامە» ئېپوسىدىكى قەدىمكى ئېتىقاد ۋە ئۆرپ-ئادەت چۈشەنچىلىرى توغرىسىدا.....غۇنچەم راخمان
 «ئوغۇزنامە» ئېپوسىدىكى بەدەن - چىراي گۈزەللىكى تەسۋىرلىرىدىن ئەجدادلىرىمىزنىڭ بەدەن - چىراي
 71 گۈزەللىكى توغرىسىدىكى قاراشلىرىغا نەزەر..... ئەھمەد دەرۋىش
 77 ئۇيغۇرلاردىكى تىل سېھىرگەرلىكى — قارغىش توغرىسىدا..... ئابدۇقەييۇم مېجىت
 80 تۇرالغۇ مەدەنىيىتىمىزدىكى بىر قىسىم ماددىي ۋە مەنىۋى ئامىللار توغرىسىدا..... ئالمىجان مەخسۇت مېيار

تىل - ئەدەبىيات تەتقىقاتى ۋە باشقىلار

- «تۈركىي تىللار دىۋانى» دا خاتىرىلەنگەن «ذ» ھەرپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان سۆزلەرنىڭ ھازىرقى
 84 زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى ئەھۋالى توغرىسىدا..... مائىسگۈل ھۈسپىن
 قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى بۇددىزىملىق پەلسەپىۋى ئەسەر «كۆڭۈل ماھىيىتىنى چۈشەندۈرگۈچى نوم»
 توغرىسىدا..... ئالمىجان يۈسۈپ 89
 مەدەنىيەت ۋە ئۇنىڭ تىل بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى..... ئايىشەمگۈل ئابدۇرېشىت 94
 مىللىي خاسلىقنىڭ شېئىرىيەتتىكى ئىپادىلىرى توغرىسىدا مۇلاھىزە..... ماھمۇد زەيدى 100
 شەھەر ئەدەبىياتى توغرىسىدا..... ھەبىبۇللا ئابدۇسالام 105
 ئەدەبىياتتىكى گۈل تەسۋىرى توغرىسىدا..... خەلچەم مۇھەممەت 110
 ئەدەبىي ئەسەرنىڭ قىممىتىنى بەلگىلەيدىغان ئامىللار توغرىسىدا..... مۇبارەك ئابدۇغېنى 116
 كۈتۈپخانىنىڭ شىنجاڭنىڭ تەرەققىياتىدىكى يېڭى رولى توغرىسىدا..... پەزىلەت مەمەت 119
 ئىلمىي ژۇرنال تەھرىرلىكى توغرىسىدا..... مەرۇپ مەمتىمىن 123

«شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلىرى» ژۇرنىلىنىڭ تەھرىر ھەيئەتلىرى

مۇدىر ھەيئەت: ئابدۇرازاق تۆمۈر (تەتقىقاتچى)

مۇئاۋىن مۇدىر ھەيئەتلەر: ئابدۇرازاق سايىم (ئالىي مۇھەررىر)

ليۇگوفاك (ئالىي مۇھەررىر)

ھەيئەتلەر:

ئاۋۇت توختى (تەتقىقاتچى)، ئابدۇشۈكۈر تۇردى (تەتقىقاتچى)، تاھىرجان مۇھەممەد
 (تەتقىقاتچى)، ئارسلان ئابدۇللا (پروفېسسور)، ئابلىكىم ھەسەن (پروفېسسور)، ئادىل خالىق
 (پروفېسسور)، ئابلەت نۇردۇن (ئالىي مۇھەررىر)، ئىسلامجان شېرىپ (ئالىي مۇھەررىر)،
 ئابدۇرېھىم خالىق (كاندىدات تەتقىقاتچى)، نۇرمۇھەممەت توختى (كاندىدات تەتقىقاتچى)،
 ھەبىبۇللا ئابدۇسالام (كاندىدات تەتقىقاتچى)، پەرھات جىلان (كاندىدات تەتقىقاتچى)

باش كاتىپ: ئابدۇۋەلى مەخپۇللا (كاندىدات تەتقىقاتچى)

بۇ ساندا

سىياسىي نەزەرىيە تەتقىقاتى

- ئىلمىي تەرەققىيات قارىشىنى دىن خىزمىتىدە
 چوڭقۇر ئىزچىللاشتۇرايلى ۋە ئەمەلىيلەشتۈرەيلى ..... يې شياۋۋېن 1
 جۇڭگونىڭ يېڭى يېزىلىرى قانداق بولۇشى كېرەك؟ ..... داڭ گويىڭ 8
 تور دەۋرىدىكى ستۇدېنتلارنىڭ سىياسىي - ئىدىيە
 تەربىيىسى توغرىسىدا ..... ئايشەمگۈل مەخەتتىمىن 16

ئىقتىساد، جەمئىيەتشۇناسلىق تەتقىقاتى

- خەلقىمىزنىڭ ئۆزگىچىلىكىگە ئىگە بىر قىسىم ئىقتىسادىي
 كەسىپلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش توغرىسىدا
 ..... ئابدۇۋەلى مەخپۇللا 19
 جەمئىيەتشۇناسلىق نۇقتىسىدىن جەمئىيەت
 مۇقىملىقىنى بەرپا قىلىشنىڭ فۇنكسىيىسىگە نەزەر ..... تۇرغۇنجان، ئابلىز مامۇت 29

تارىخ، دىن تەتقىقاتى

- كېرىيىنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى ناملىرى ۋە
 «كېرىيە» دېگەن نامنىڭ كېلىپ چىقىشى توغرىسىدا ..... ئابدۇخالىق مەتتۇرسۇن 34
 ئۇدۇن بەگلىكى خانى ۋىسا سامبىھاۋانىڭ تارىخىي
 تۆھپىسى توغرىسىدا ..... بۇئايشەم ھاجى 42
 قاراخانىيلارنىڭ مەمۇرىي ۋە ھەربىي ئەمەل تۈزۈمى ..... نۇرۇللا مۆمىن يۇلغۇن 48
 قەدىمكى كروران بىلەن ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى
 رايونلارنىڭ ئىپتىدائىي ئېتىقادىدىكى بەزى ئورتاقلىقلار ..... ئىلھام مۇھەممەد 54
 10 - ئەسىردىن كېيىنكى ئۇيغۇر مەدرىسە
 مائارىپى ھەققىدە قىسقىچە بايان ..... غەيرەتجان ئوسمان ئۇتغۇر 63
 ئىسلام دىنىدىن تېررورلۇققا نەزەر ..... ئەخمەتجان ھەسەن 75

پەسىللىك

ئۇنىۋېرسال ئىلمىي

ژۇرنال

2008 - يىللىق 4 - سان
(ئومۇمىي 109 - سان)

باش مۇھەررىر:
ئابدۇرازاق تۆمۈر

مۇئاۋىن مەسئۇل مۇھەررىر:
ئابدۇۋەلى مەخپۇللا

بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرى:
مۇھەممەدجان مۆمىن

ھەر پەسىلنىڭ دەسلەپكى
ئېيىنىڭ 5 - كۈنى نەشرىدىن
چىقىدۇ

مىللەت ، مەدەنىيەت تەتقىقاتى

قەغەزچىلىك تېخنىكىسىنىڭ غەربكە تارقىلىشى ۋە ئۇنىڭ
شەرق - غەرب مەدەنىيىتىنى ئۇچراشتۇرۇشتىكى رولى ..... مەھمۇد ئابدۇۋېلى 85
ئۇيغۇرلاردىكى ئۆلۈم ئېڭى ۋە ھازا قوشاقلىرى توغرىسىدا ..... رەيھانگۈل يۈسۈپ 92

تىل - ئەدەبىيات تەتقىقاتى

چاغاتاي تىلى يادىكارلىقلىرىغا ئائىت سۆزلۈكلەر ..... رۇقىيە ئوسمان 103
«تۈركىي تىللار دىۋانى» نىڭ لۇغەتچىلىك قىممىتى توغرىسىدا ..... كۈرەش تاھىر 111
تىلغا تۇتۇلدىغان پوزىتسىيە توغرىسىدا ..... زۈمرەت ئابلىكىم 123

«شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلىرى» ژۇرنىلىنىڭ تەھرىر ھەيئەتلىرى

مۇدىر ھەيئەت: ئابدۇرازاق تۆمۈر (تەتقىقاتچى)
مۇئاۋىن مۇدىر ھەيئەتلىرى: ئابدۇرازاق سايىم (ئالىي مۇھەررىر)
لىۋگوفاك (ئالىي مۇھەررىر)

ھەيئەتلىرى:

ئاۋۇت توختى (تەتقىقاتچى) ئابدۇشۈكۈر تۇردى (تەتقىقاتچى) تاھىر جان
مۇھەممەد (تەتقىقاتچى) ئارسلان ئابدۇللا (پروفېسسور) ئابلىكىم ھەسەن
(پروفېسسور) ئادىل خالىق (پروفېسسور) ئابىلەت نۇردۇن (ئالىي مۇھەررىر)
ئىسلامجان شېرىپ (ئالىي مۇھەررىر) ئابدۇرېھىم خالىق (كاندىدات تەتقىقاتچى)
نۇرمۇھەممەت توختى (كاندىدات تەتقىقاتچى) ھەببۇللا ئابدۇسالام (كاندىدات
تەتقىقاتچى) پەرھات جىلان (كاندىدات تەتقىقاتچى)

باش كاتىپ: ئابدۇۋەلى مەخپۇللا (كاندىدات تەتقىقاتچى)